

DIGITAL
KOMPETENS

Digital kompetens i de åländska skolorna

**RESULTAT FRÅN ENKÄT MED SKOLLEDARE, LÄRARE OCH
STUDERANDE VÅREN OCH HÖSTEN 2020**

Dnr: 2020/3024

Datum: 8.6.2021

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

Innehållsförteckning

Bakgrund	2
Styrdokument som ledstjärna	2
Kartläggningen	5
Resultat och analys	7
Allmänt	7
Ledarskap	10
Infrastruktur och utrustning	11
Kontinuerlig fortbildning	12
Lärarens digitala kompetens	13
Undervisningsmetoder	14
Bedömning	14
Studerandes digitala kompetens	15
Frågor riktade endast till yrkesutbildningen	17
Resultat i förhållande till IT-strategin	17
Skolledning	17
Kompetens	18
Lärmiljö	19
Reflektioner	20
Allmänt	20
Skolans ledarskap	20
Infrastruktur och utrustning	21
Fortbildning	21
Lärarens kompetens	22
Metoder	22
Bedömning	22
Studerandes kompetens	23
Uppmaning	23

Bakgrund

Ekonomisk tillväxt och den utvecklade infrastrukturen kräver idag en arbetskraft som håller jämna steg med den tekniska utvecklingen. Det behövs arbetskraft som är duktig på att reflektera, analysera och lösa problem men som också är anpassningsbar. Det krävs också en aktiv utbildad och engagerad befolkning med förmåga att använda sin kunnskap/kunskap så som samhället kräver. De kompetenser som efterfrågas idag hänger tätt ihop med de som går under det gemensamma namnet 21st century skills. Till dessa kompetenser hör bland annat kommunikation, samarbete, kritiskt tänkande och kreativitet. Utvecklingen av dessa kompetenser underlättas av digitala verktyg och i förlängningen också av en väl fungerande infrastruktur. Skolan behöver därför ha en lärmiljö som stöder användning av digitala verktyg oberoende om det handlar om gruppsammansättningar, externa kontakter, användning av digitala läromedel, möjligheten att samarbeta eller att ha tillgång till olika digitala enheter. I syfte att stöda utvecklingen i skolorna och förskolorna på Åland samt främja en likvärdig undervisning för alla i ett digitalt samhälle har Ålands landskapsregering gett ut två IT-strategier för undervisningssektorn på Åland. Den första gällde för åren 2014 – 2017 och den andra 2018 – 2020.

Strategin för åren 2014 – 2017 utvärderades två gången, 2016 och 2017. Resultaten visade bland annat att det behövs strategiska planer för utveckling av den egna kompetensen bland lärare, det behövs bredare medverkan av berörda personalgrupper i frågor som rör IT-utvecklingen och att pedagogiskt stöd och den egna kompetensen måste prioriteras. En *nyckelåtgärd* för detta är att ta fram tydliga kort- och långsiktiga mål samt utvärdering av dessa. *Framgångsfaktorer* som uppgetts är engagerad ledning och är att lärarna har en grundläggande digital kompetens och en förmåga att utvärdera nyttan. De *största utmaningarna* som uppgavs var att utveckla en verksamhetskultur som stöder digitalisering, resursfördelning samt att få alla lärare med sågs som de stora utmaningarna. Utgående från utvärderingsresultaten uppdaterades strategin till att gälla även för åren 2018 – 2020 samtidigt som visionen, målsättningarna och utvecklingsområdena justerades och utvecklades.

Styrdokument som ledstjärna

De styrdokument och rekommendationer som utgör ramarna för Ålands landskapsregerings långsiktiga mål med utvecklingen av digital kompetens i skolorna utgår från målen i utbildningspolitiska programmet för Åland "Kompetens 2025"¹ från 25.6.2015, Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland², IT-strategi för undervisningssektorn på Åland 2018–2020³, EU:s ramverk för IT-kompetens för lärare (DigCompEdu)⁴ och DigComp 2.1⁵ för digital kompetens för medborgare från 2017 samt i Rådets slutsatser (2016/C 212/05) om uppbyggande av mediekompetens och kritiskt tänkande genom utbildning⁶. Dessa beskrivs kort nedan.

¹ <http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/kompetens-2015-utbildning-for-en-hallbar-framtid-pa-aland-broschyr.pdf>

² <http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/agendan-2016-9-14.pdf>

³ https://www.utbildning.ax/sites/default/files/media/035_300118_bilaga_it-strategi_undervisningssektorn_2018-2020.docx.pdf

⁴ https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/digcompedu_leaflet_en-2017-10-09.pdf

⁵ [http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_\(online\).pdf](http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_(online).pdf)

⁶ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XG0614\(01\)&from=SV](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XG0614(01)&from=SV)

Kompetens 2025

Enligt det utbildningspolitiska programmet Kompetens 2025 behöver den åländska utbildningen anpassas för att möta arbetslivets behov. Skolan behöver modeller för användning av digitala verktyg i lärandet och lärmiljöer skapas för att främja kreativitet, problemlösning och förmågan att hantera komplexa sammanhang. Bland målen som skrivs fram i programmet och som återspeglas i enkätfrågorna är bland annat:

- Ämnesövergripande samarbeten
- Kreativa och flexibla undervisningsmetoder
- Att skolan erbjuder elever och studerande miljöer att utveckla sin kreativitet och sitt nytänkande
- Alla medborgare har en digital kompetens som stöder livslångt lärande
- Alla elever och studerande har god tillgång till relevanta digitala verktyg på alla utbildningsnivåer
- Skolan bidrar till utvecklingen på det digitala området och drar nytta av nya metoder och verktyg

IT-strategi för undervisningssektorn 2018–2020

Den IT-strategi som togs fram för undervisningssektorn för åren 2018 – 2020 bygger, när det gäller kompetensmålen, på de ovan nämnda europeiska. Båda har relevans för den kompetens som skolorna behöver jobba mot för att nå digital mognad bland samhällsmedborgarna. De mål som speciellt är relevanta för enkätfrågorna och som samtidigt fungerar som en utvärdering av IT-strategin är bland annat:

- Skolan stöder alla unga och vuxna så att de kan utveckla optimal kompetens och färdighet för det samhälle de är medborgare i, men där också digital kompetens kan jämföras med våra basfärdigheter.
- Användningen av digitala verktyg är en naturlig del i en skola där unga och vuxna kan utveckla en digital kompetens som motsvarar de krav som ställs för det livslånga lärandet och för att fungera som samhällsmedborgare.
- Den undervisande personalen utvecklar kontinuerligt sin kompetens för att den ska motsvara de krav som ställs på de unga och vuxna i vårt utbildningssystem.
- Den undervisande personalen har en sådan kompetens att den aktivt kan välja den metod som bäst stöder lärandet.
- Det finns riktlinjer som stöder skolutvecklingen i ett digitalt samhälle och Ålands landskapsregering stöder implementeringen av nya styrdokument som rör denna utveckling
- Den undervisande personalen inser potentialen av digital teknik som stöd för undervisning, lärande och bedömning.

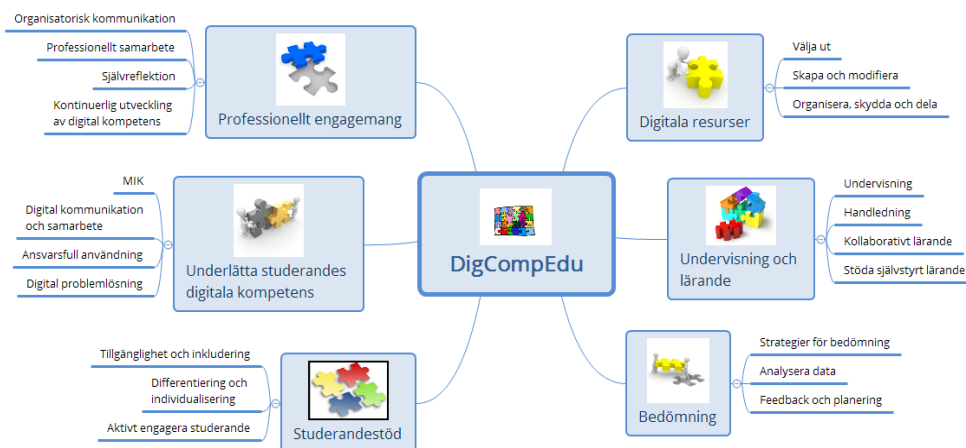
Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland

Hållbarhetsagendan för Åland innehåller 7 olika mål där speciellt mål 1 finns med som grund för utvecklandet av enkätfrågorna. De skrivningar som tydligast stöder hållbarheten i förhållande till IT-strategin är tillgången till en god utbildning för alla där bland annat fokus på förmågor och kunskaper gällande analys samt informations- och kommunikationsteknik framträder.

EU:s ramverk för IT-kompetens för lärare och medborgare

EU:s ramverk för IT-kompetens åskådliggörs på ett tydligt sätt genom bilderna nedan. De områden som nämns i dessa har en tydlig koppling till frågorna så återfinns i enkäten.

DigCompEdu

DigComp 2.1

Europeiska rådets slutsatser (2016/C 212/05)

Europeiska rådets slutsatser handlar om uppbyggande av mediekompetens och kritiskt tänkande genom utbildning och genom dem uppmuntrar EU sina medlemsländer att

- tillräcklig uppmärksamhet ägnas åt uppbyggande av mediekompetens och kritiskt tänkande inom utbildning på alla nivåer, bland annat genom medborgarutbildning och medieutbildning,

- sträva efter att höja den digitala kompetensen hos inlärare i alla åldrar, ur ett livslångt lärande-perspektiv, som en viktig förutsättning för större förmåga att aktivt delta i våra moderna samhällens demokratiska liv och för att göra dem mer anställningsbara,
- uppmuntra socialt trygga inlärningsmiljöer, både på och utanför nätet, där kontroversiella frågor kan diskuteras öppet och yttrandefriheten bibehållas och att göra det möjligt för lärare att ta initiativ till och leda sådana diskussioner,
- stödja lärare och skolledare inom utbildning på alla nivåer när det gäller att, genom grundläggande och kontinuerlig fortbildning, utveckla sin egen digitala kompetens samt de pedagogiska färdigheter som behövs för att kunna använda ny teknik och öppna läresurser i sin undervisning och för att på ett ändamålsenligt sätt ta upp mediekompetens och kritiskt tänkande med elever och studeranden med olika ålder och bakgrund.

Kartläggningen

För att få en uppfattning om den digital kompetensen i undervisningssektorn på Åland, hur målen kring digital kompetens enligt IT-strategin 2018 - 2020 har nåtts samt för att få ett underlag för en uppdaterad strategi med lämpliga och relevanta åtgärdsförlag gjordes en kartläggning baserat på en enkät till olika målgrupper i skolan.

Enkäten

Tre separata enkäter skickades ut till skolledare, undervisningspersonal, studerande. De studerande representerades av studerande som gick år 2 vid Ålands yrkesgymnasium (ÅYG) och Ålands lyceum (ÅL), år 3 vid högskolan på Åland (HÅ), samtliga vid Ålands folkhögskola (ÅFHS) och elever på åk 5 och 8 i grundskolorna på Åland. Enkäten skickades till samtliga skolor på Åland och svaren ger möjlighet att få ut data per skola. I rapporten framkommer inte svaren från specifika skolor men varje skola får sitt eget specifika svar.

EU:s ramverk DigCompEdu utvärderas på europeisk nivå av bland annat utvärderingsverktyget SELFIE⁷. Frågorna i den åländska enkäten utgår från samma frågeområden och frågor även om de delvis är anpassade för att fungera för lärare och framför allt studerande i de åländska skolorna. Frågorna svarar också delvis mot de övriga bakgrundsmaterialen som enkätfrågorna utgår ifrån och de matades in i enkätverktyget Webropol.

Enkätfrågorna delades, utöver bakgrundsuppgifterna, in i 6 övergripande område - Ledarskap, Infrastruktur och utrustning, Kontinuerlig fortbildning, Undervisning och lärande (digital kompetens och metoder) Bedömningsmetoder samt Studerandes digitala kompetens. Frågorna var i stort sett de samma till skolledare och lärare förutom att vissa formuleringar ändrade i förhållande till målgruppen. Ett exempel är att skolledarna fick påståendet *Mina lärare använder digitala verktyg för skolrelaterad kommunikation* medan lärarna fick påståendet *Jag använder digitala verktyg för skolrelaterad kommunikation*. De allra flesta frågorna formulerades som påståenden som skulle svaras med alternativen Stämmer inte alls, Stämmer inte, Stämmer till viss del eller Stämmer helt.

⁷ https://ec.europa.eu/education/schools-go-digital/about-selfie_en

Varje fråga innehöll också ett kriterium för vad som ska vara uppfyllt för att motsvara alternativet Stämmer helt.

Upplägget med svarsalternativ och kriterier var det samma för studerande/elever men antalet frågor var färre. Inledningsvis ställdes en del frågor kring användning av digitala verktyg, närmast då kring vilka verktyg som används och hur ofta. Även för de studerande var frågorna indelade i övergripande områden som till viss del motsvarade dem för skolledare och lärare - Ledarskap, Infrastruktur och utrustning, Undervisning och lärande, Bedömning samt Studerandes digitala kompetens. De studerande skulle inte besvara frågor kring lärarnas kompetens.

Analys

I enkäterna finns både kvantitativa och kvalitativa data. De analyseras och presenteras på ett mer övergripande plan med några djupdykningar i svar som kan vara av vikt för det fortsatta arbetet med en ny IT-strategi. Resultaten presenteras i form av text, diagram och tabeller. I de fall förtydliganden ger ett mervärde presenteras resultaten målgruppsvis/stadievis. De enskilda skolorna får ta del av både det totala resultatet från lärarnas och studerandens enkäter och resultatet från den egna skolan.

Svarsprocent och könsfördelning

Totalt svarade 882 personer på de tre enkäterna. Svar inkom från samtliga skolor förutom två grundskolor. I tabellen nedan presenteras svarsfördelning, könsfördelning och svarsprocent i förhållande till antal möjliga deltagare.

	Antal	Kvinna	Man	Vill inte uppge	Svarsprocent
Elever åk 5 och 8	381	48%	49%	3%	57%
Studerande ÅYG	44	43%	57%		19%
Studerande ÅL	148	65%	34%	1%	93%
Studerande ÅFHS	28	71%	11%	18%	68%
Studerande HÅ	33	55%	45%		Ca 20%
Lärare	221	69%	29%	3%	31%
Skolledare	27	59%	41%		50%

Figur 1

Resultat och analys

Resultat och analys presenteras områdesvis där de olika målgruppernas svar redovisas. Inledningsvis presenteras några allmänna kommentarer per målgrupp.

Allmänt

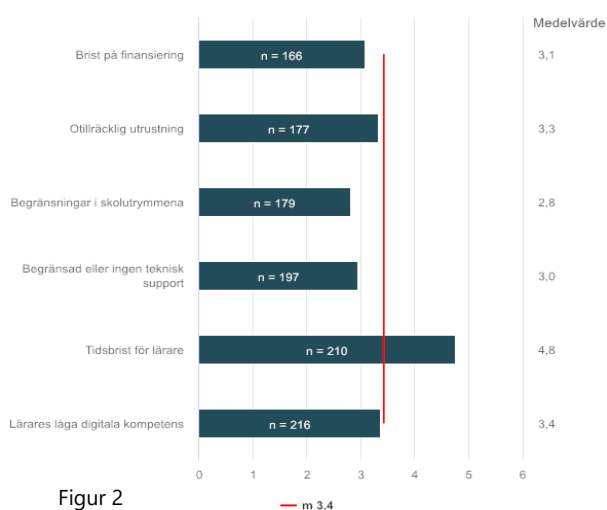
De allmänna frågorna ger en bild av könsfördelning, ålder, arbetserfarenhet och hur trygga de känner sig i att använda olika digitala verktyg.

Skolledare

70% av de svarande skolledarna representerade grundskolan och den övriga andelen representerade Ålands gymnasium, Ålands folkhögskola och Högskolan på Åland. De flesta har över 11 års arbetserfarenhet och hela 56% har över 20 års arbetserfarenhet. I nuvarande roll som skolledare har 22% över 11 års arbetserfarenhet och 11% över 20 år. De flesta skolledarna upplever också att de antingen är bland innovatörerna som testar nya verktyg eller bland dem som snabbt inför nya saker då de ser ett tydligt mervärde. Endast 7% uppgav att de inför digitala verktyg efter de flesta av sina kollegor. På frågan om vilka faktorer som påverkar undervisning och lärande med digitala verktyg negativt anger skolledarna i första hand tidsbrist men den egna kompetensen och brist på finansiering lyfts också som faktorer.

Lärare

Enkätsvaren visar att åldern inom lärarkåren är ganska hög. 72% av de svarande är över 40 år och 10% över 60 år. 63% av de svarande representerade grundskolan och den övriga andelen representerade Ålands gymnasium, Ålands folkhögskola och Högskolan på Åland. 30% av de svarande arbetar i huvudsak som klasslärare och 23% som ämneslärare, 26% arbetar som lektorer och 9% som yrkeslärare. De övriga arbetar som speciallärare, IT-handledare eller IT-pedagoger, assistenter och studie- och yrkesvägledare. I nuvarande roll som undervisningspersonal har 79% över 11 års arbetserfarenhet och 18% över 20 år. Lärarna upplever i lägre grad än skolledarna att de antingen är bland innovatörerna som testar nya verktyg eller bland dem som snabbt inför nya saker då de ser ett tydligt mervärde. 8% uppgav att de inför digitala verktyg efter de flesta av sina kollegor. På frågan om vilka faktorer som undervisning och lärande med digitala verktyg påverkar negativt anger lärarna, precis som skolledarna, i första hand tidsbrist.

Undersökningen visar också att lärarna i rätt hög grad känner sig trygga i att använda digitala verktyg.

Hur trygg känner du dig som lärare i att använda digitala verktyg inom följande områden:	Mycket säker	Säker	Inte säker	Inte alls säker
Förbereda lektioner	35%	51%	12%	2%
Undervisning i klass	26%	54%	17%	3%
Bedömning, feedback och stöd	30%	57%	11%	2%
Kommunikation med studerande och föräldrar	47%	47%	6%	

Figur 3

Hälften av lärarna uppger att de använt digitala verktyg i 76 - 100% av undervisningen de senaste 3 månaderna. Endast 2% uppger att de använt dem i 0 - 10% av tiden.

Studerande

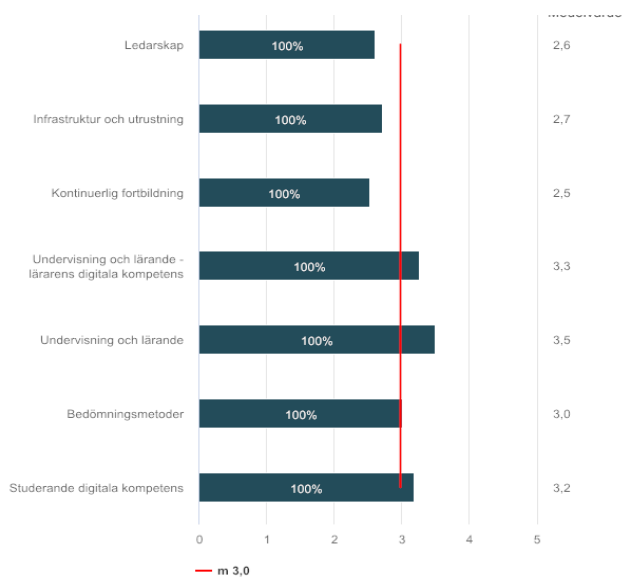
De studerande har fått uppge vilka egna digitala verktyg de använder för sitt lärande. Svaren visar att studerande i första hand använder egna telefoner och bärbara datorer. Därefter följer surfplattor och stationära datorer. De fick även svara på frågor om användningsfrekvens för olika typer av verksamhet. Det visade sig att 82% av de studerande använde digitala verktyg hemma för underhållning mer än en timme varje dag medan 99% åtminstone använde dem någon gång. Trots det är det hela 19% som inte använder datorn för skolarbete *utanför skolan* och hela 10% som aldrig använder datorer för skolarbete *i skolan*. Se figur 4 nedan.

Hur ofta gör du följande?	Aldrig	Minst en gång i månaden	Minst en gång i veckan	Mindre än en timme varje dag	Mer än en timme varje dag
Använder datorer för skolarbete/studier i skolan (ex. inlämning, kommunikation med andra studerande eller lärare)?	10% (HÅ 15, ÅG 0,5, grsk 16)	18%	27%	9%	36% (HÅ 61, ÅG 73, grsk 13)
Använder datorer för skolarbete/studier i hemmet (ex. inlämning, kommunikation med andra studerande eller lärare)?	19% (HÅ 3, ÅG 4, grsk 30)	19%	22%	19%	21% (HÅ 76, GY 39, grsk 6)
Använder digitala verktyg (dator, surfplatta, mobiltelefon) utanför skolan för lärande-aktiviteter som inte är skolarbete/studier (ex. robotteknik, dataklasser eller klubbar)?	35% (HÅ 24, ÅG 29, grsk 40)	16%	21%	12%	16% (HÅ 34, GY 22, grsk 11)
Använder digitala verktyg hemma för underhållning (ex. spel, chatt/sociala medier, titta på videon eller lyssna på musik)?	1% (HÅ 0, ÅG 1, grsk 1)	1%	4%	12%	82% (HÅ 81, GY 88, grsk 79)
Tar del av aktiviteter utanför skolan där inga digitala verktyg används (ex. friluftaktiviteter, sport, spela musik, läsa, träffa vänner)?	6% (HÅ 3, ÅG 7, grsk 5)	6%	36%	21%	31% (HÅ 21, GY 35, grsk 30)

Figur 4

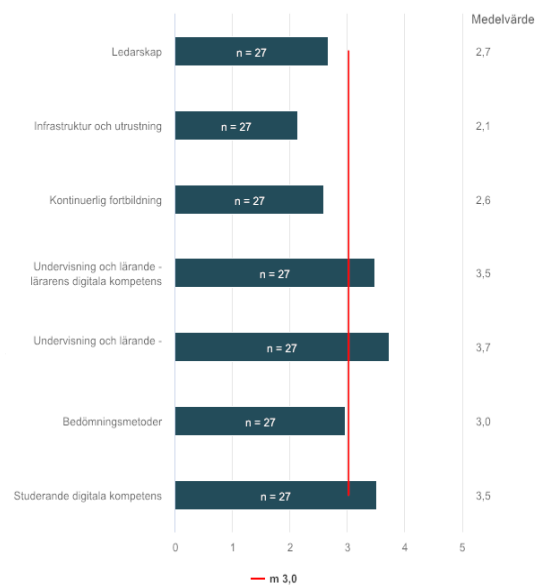
I slutet av undersökningen har respondenterna fått uppskatta i vilken grad distansundervisningsperioden under våren 2020 har påverkat svaren jämfört med om enkäten inte föregåtts av en period där alla elever och studerande undervisades via nätet och på distans.

Skolledare

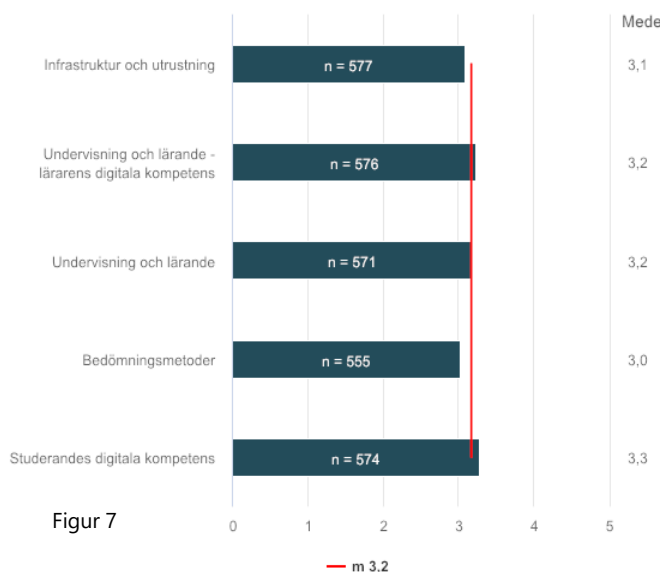
Figur 5

Lärare

Figur 6

Studerande

Figur 7

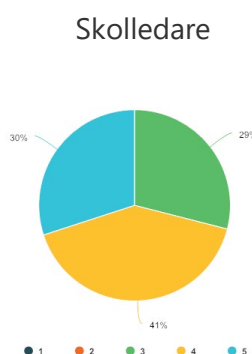
Svaren kan tolkas som att lärarnas och studerandes digital kompetens påverkats mest av distansundervisningsperioden tätt följd av lärarens undervisningsmetoder. Frågan ställdes inte så att det var möjlighet att läsa ut om svaren påverkats i negativ eller positiv riktning. Ett generellt antagande från skolor i allmänhet i andra sammanhang visar dock på att just dessa områden har påverkats i positiv riktning och det är därför rimligt att anta att resultaten här kan tolkas på liknande sätt.

Ledarskap

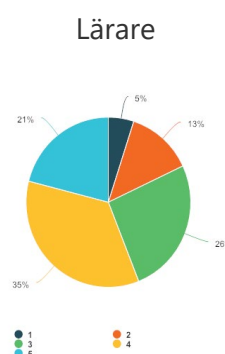
Det här området avser ledarskapets roll vid integrationen av digitala verktyg i hela skolan och den effektiva användningen i skolans kärnverksamhet: undervisning och lärande.

Åsikterna går isär när det gäller uppfattningen om i vilken grad lärarna känner sig delaktiga i utvecklandet av skolans digitala strategi. 22% av skolledarna upplever att det *stämmer helt* att strategin är utvecklad tillsammans med andra lärare medan motsvarande siffra för lärarna är endast 6 %.

71% av de svarande skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att de stöder sina lärare i att testa nya sätt att undervisa med digitala verktyg. Ingen uppger att det *inte/inte alls stämmer*. Motsvarande siffror för lärare är 56% och 18% vilket visar att uppfattningarna även här går isär. Se figur 8 och 9 nedan.

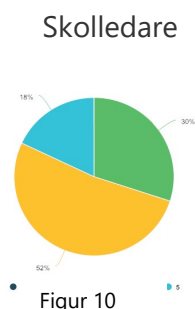

Figur 8

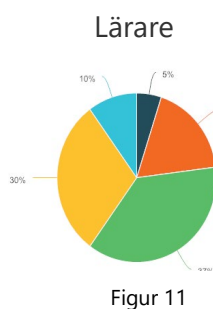

Figur 9

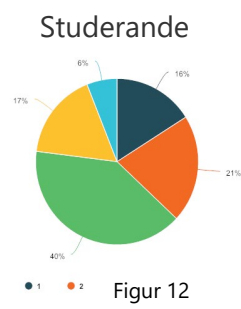
70% av skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att diskussionen kring för- och nackdelar i att använda digitala verktyg förs på skolorna medan ingen uppger att det *inte/inte alls stämmer*. Lärarna uppger att motsvarande siffror är 40% och 23% medan de studerandes siffror är 23% respektive 37%. Se figurerna 10 - 12 nedan.

Figur 10

Figur 11

Figur 12

Svaren visar tydligt på att skolledarna har en annan uppfattning än både lärare och studerande och där studerande är minst överens med skolledarna. Det ser också ut som om diskussionen kring för- och nackdelar förs i en högre grad i grundskolan jämfört med högskolan och gymnasialstadiet. 49% av de högskolestuderande uppger att det *inte/inte alls stämmer* medan motsvarande siffror för gymnasiets och grundskolans studerande är 42% och 24%. Det skiljer sig även i uppfattningen hur långt lärarens arbetstid räcker. 4% av de svarande skolledarna uppger att det *inte/inte alls stämmer* att det finns tid att utforska hur den egna undervisningen med digitala verktyg kunde förbättras medan 15% av lärarna samma uppfattning.

Infrastruktur och utrustning

Området avser den viktiga rollen av adekvat, pålitlig och säker infrastruktur (som utrustning, mjukvara, informationsresurser, internetuppkoppling, teknisk support eller det fysiska utrymmet) för att möjliggöra och stöda innovativ undervisning, lärande och bedömningspraktiker.

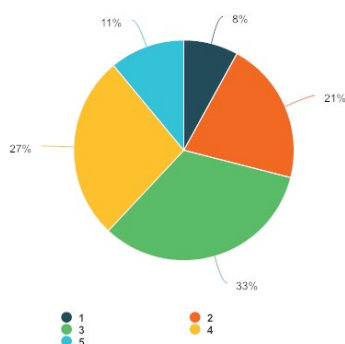
Av svaren att döma verkar det inte finnas några påtagliga brister i infrastrukturen eller nätverksuppkopplingen på skolorna. 78% av skolledarna och 72% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att infrastrukturen på skolan stöder lärandet med digitala verktyg. 86% av skolledarna, 73% av lärarna och 85% av de studerande uppger att det finns digitala verktyg på skolan att använda. 74% av skolledarna och 80% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att det finns nätverksanslutning för undervisning och lärande.

Respondenterna verkar inte anse att tillgången till teknisk support är helt tillfredsställande eftersom endast 63% av skolledarna, 61% av lärarna och 72% av de studerande uppger att det *stämmer/stämmer helt* att de får hjälp vid problem. Undersökningen visar att det finns en liten skillnad mellan skolorna då två skolor har en del respondenter som uppger att det inte alls stämmer att de får hjälp vid problem.

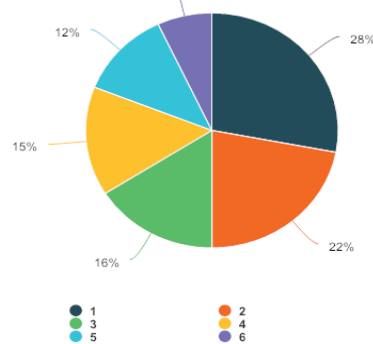
På frågan om det finns tillräckligt med digitala verktyg som är uppdaterade och lämpliga för studerande behov på skolan uppger 66% av skolledarna och 69% av lärarna att det *stämmer/stämmer helt*. Motsvarande siffra för studerande är 85%. Möjligheten att använda egna digitala verktyg under lektionen finns inte för alla respondenter eftersom endast 24% av skolledarna och 28% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt*. Motsvarande siffra för de studerande är 46%. Det är närmast inom Ålands folkhögskola och grundskolorna men också i viss mån inom ÅYG det finns respondenter som uppger att de inte har möjlighet att använda egna digitala verktyg under lektionerna.

Endast 26% av skolledarna och 38% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att skolans fysiska utrymmen stöder undervisning och lärande med digitala verktyg. Vid en jämförelse med frågan om lärarna uppfattar att begränsningar i utrymmet påverkar deras undervisning med digitala verktyg negativt visar resultaten att de inte uppfattas som begränsande i någon högre grad. Det är då rimligt att tolka svaren så att lärarna inte helt uppfattar att de fysiska utrymmena stöder undervisningen men att det ändå inte påverkar undervisningen i lika hög grad. Figur 13 på lärarnas svar.

Skolans fysiska utrymme stöder undervisning och lärande med digitala verktyg

Begränsningar i skolutrymmena

Figur 13

Resultaten visar också att digitalt stöd och material för studerande inte alltid finns tillgängligt. 40% av skollädaarna och 54% av lärarna uppger att *det stämmer/stämmer helt* att de studerande med speciella behov har tillgång till kompenserande verktyg. På frågan om det på skolan finns digitala bibliotek eller arkiv med material för undervisning och lärande svarade endast 34% av skollädaarna och 42% av lärarna att *det stämmer/stämmer helt*. De studerande fick uppge om det finns digitalt material för skolarbete och 63% av dem uppgav att *det stämmer/stämmer helt*. Svaren visar på att det finns en skillnad i uppfattningen mellan speciellt skollädaare och studerande vad gäller just det här stödet.

Kontinuerlig fortbildning

Området avser huruvida skolan möjliggör och investerar i kontinuerlig fortbildning för sin personal på alla nivåer för att utveckla och integrera nya undervisningsmetoder och lärande som utvecklar digitala teknologi för att nå bättre läranderesultat.

Generellt pekar svaret mot att skollädaare och lärare har olika uppfattning vad kontinuerlig fortbildning innebär. På frågan om skollädaaren diskuterar med sina lärare om behovet av fortbildning för undervisning med digitala verktyg uppgav 63% av skollädaarna och 38% av lärarna att *det stämmer/stämmer helt*. När det gäller möjligheten att delta i kontinuerlig fortbildning uppgav 66% av skollädaarna och 43% av lärarna att *det stämmer/stämmer helt*. Motsvarande siffra för att *det inte/inte alls stämmer* är 8% respektive 26%. Vid en jämförelse mellan skolformerna skiljer det sig en hel del och speciellt i frågan gällande möjligheten att delta i fortbildningar. Variationen för alternativet *stämmer inte/inte alls* är mellan 8% och 83% för lärarna. Figur 14 visar på de olika uppfattningarna

	Lärare		Skollädaare	
	Stämmer/ stämmer helt	Stämmer inte/ inte alls	Stämmer/ stämmer helt	Stämmer inte/ inte alls
Diskussion av behov	38%	26%	63%	12%
Möjlighet att delta	43%	26%	66%	8%

Figur 14

85% av skollädaarna uppgav att *det stämmer/stämmer helt* att de stöder lärarna att dela erfarenheter med alla i skolan när det gäller undervisning med digitala verktyg. Motsvarande siffra för lärarna är 52%.

Skollädaarna fick ge exempel på kontinuerliga fortbildningsaktiviteter som de ansåg var av stor betydelse för lärarna. I de 18 fria svaren lyftes interna diskussioner och workshops 8 gånger, fortbildning rörande lärplattformar (Itslearning och Office 365) 7 gånger, delningskultur 2 gånger. Därutöver nämndes samplanering, temaområden ordnade av ett distrikt samt Progis (projekt i programmering i grundskolan), Dialog (ett seminarium för undervisningssektorn på Åland och SETT (seminarium/mässa i Sverige).

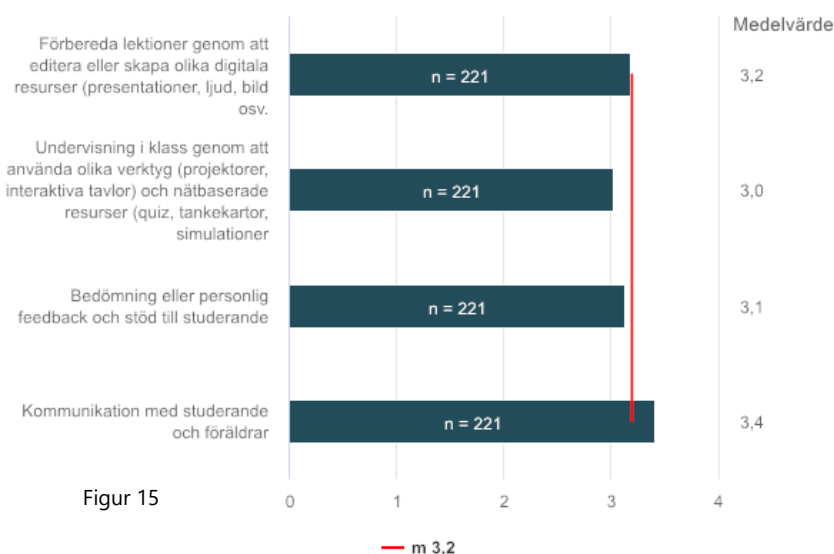
Lärarna fick givna alternativ på kontinuerliga fortbildningsaktiviteter som var användbara för dem. De aktiviteter som rankades högst var bland annat kurser och seminarier utanför skolan, när lärare lär sig av andra lärare, internt mentorskap eller coachning som en del av ett formellt skolarrangemang eller när fortbildningar är organiserade av skolan. De aktiviteter som inte upplevdes som lika givande var bland annat nätbaserade kurser, webinarier, studiebesök och poänggivande kurser.

Lärarens digitala kompetens

I och med att samhället digitaliseras är det nödvändigt för lärarna att utveckla sina undervisningsmetoder ifall de ska kunna dra nytta av den lärandepotential den digitala tekniken erbjuder. Skolledarna har svarat utifrån hur de uppfattar att deras lärare gör medan lärarna har svarat utifrån sin egen verksamhet.

När det gäller frågor om lärarens digitala kompetens verkar svaren peka på en större samsyn mellan skolledare och lärare jämfört med andra områden. På frågan om lärarna söker utbildningsresurser på Internet uppger 70% av skolledarna och 75% av lärarna att detta *stämmer/stämmer helt*. Lika stor andel (59%) av skolledare och lärare uppger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna skapar digitala resurser.

Det kan ändå ses som utmärkande att endast 48% av skolledarna och 43% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna använder virtuella lärmiljöer med de studerande. De studerande har dock en annan uppfattning, 78%. Det samma kan konstateras när det gäller den digitala skolrelaterade kommunikationen. På frågan om lärarna använder digitala verktyg för skolrelaterad kommunikation med studerande uppger 55% av skolledarna och 77% av lärarna att det *stämmer/stämmer helt*. Av de studerande uppger 62% att det *stämmer/stämmer helt* att de använder digitala verktyg i kommunikation och kontakt som rör skolan och undervisningen. Vid en närmare analys mellan skolorna var det lärare från endast två skolformer som uppgav att digitala verktyg användes till 100% i kommunikationen.

85% av skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna systematiskt använder effektiva metoder för hantering eller överföring av känsliga data. Motsvarande andel för lärare är 73%.

Undervisningsmetoder

Området relaterar till de metoder som används för att stöda de kompetenser som krävs av samhället idag. Skolledarna har svarat utifrån hur de uppfattar att deras lärare gör medan lärarna har svarat utifrån sin egen verksamhet.

Möjligheten att använda sig av öppna lärresurser (resurser som är fria att användas, bearbetas och återanvändas i undervisningssammanhang) verkar inte vara allmänt bland lärarna liksom inte heller anpassningen av undervisningen till individuella behov. 45% av skolledarna uppfattar att det *stämmer/stämmer helt* att deras lärare använder öppna lärresurser. Motsvarande andel för lärarna är 42%. Enligt 26% av skolledarna *stämmer/stämmer det helt* att lärarna använder digitala verktyg för att skräddarsy sin undervisning till den studerandes individuella behov. Andelen lärare med samma uppfattning är 39%.

Svarsfördelningen med alternativen *stämmer/stämmer helt* på frågorna om lärarna använder digitala lärande-aktiviteter för att främja studerandes kreativitet, samarbete och för ämnesövergripande projekt presenteras i figur 16 nedan.

	Kreativitet	Samarbete	Ämnesövergripande projekt
Skolledare	34%	29%	15%
Lärare	31%	25%	19%
Studerande		54%	44%

Figur 16

44% av de studerande uppger att det *stämmer/stämmer helt* att de känner sig mer aktiva när de använder digitala verktyg. 21% uppger att det *inte/inte alls stämmer*.

Bedömning

Området relaterar till åtgärder som skolor behöver förhålla sig till för att gradvis utöka den traditionella utvärderingen med en mer omfattande repertoar av bedömningspraxis. Frågorna rör en digitalt baserad bedömningspraxis som är studerandecentrerad, personlig och äkta.

52% av skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att de stöder lärarna i att använda digitala verktyg för bedömning medan 45% av lärarna uppfattar att de får det stödet. 26% av skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna använder digitala verktyg för att utvärdera studerandes färdigheter och kompetenser och 33% av lärarna uppger att de själva gör det.

Endast 22% av skolledarna uppfattar att lärarna använder digitala verktyg för att ge studerande snabb återkoppling medan 29% av läraren uppger att de gör det. Motsvarande siffra för de studerande är 46% vilken kan visa på att snabb återkoppling uppfattas olika. 11% av skolledarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna använder digitala verktyg för att göra det möjligt för studerande att reflektera över sitt eget lärande. Motsvarande siffra för lärarna är 25%.

Kamratbedömning som metod verkar inte har fått någon större genomslagskraft i skolorna på Åland. 7% av skolledarna uppfattar att det *stämmer* att lärarna använder digitala verktyg för att

möjliggöra kamratbedömning medan endast 12% av lärarna och 20% av de studerande uppfattar att det *stämmer/stämmer helt* att de möjliggör det.

I och med tillgängligheten till och användandet av olika typer av databaser som samlar in information om studerandes prestationer öppnas också möjligheten för lärare att utnyttja dessa som stöd i bedömning och lärande. Enligt resultaten i rapporten uppfattar 26% av skollärarna att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna använder digitala data om enskilda studerande för att förbättra deras lärande medan 43% av lärarna uppger att de gör det.

Figuren nedan (17) visar andelen som uppfattar att *det stämmer/stämmer helt* att digitala verktyg används vid olika typer av bedömning.

	Ge snabb återkoppling	Reflektera över sitt eget lärande	Kamrat-bedömning	Dokumentera sitt lärande
Skolledare	22%	11%	7%	19%
Lärare	38%	25%	12%	30%
Studerande	46%	-	29%	46%

Figur 17

Studerandes digitala kompetens

Området berör den uppsättning färdigheter, kunskaper och attityder som möjliggör studerandes säkra, kreativa och kritiska användning av digitala verktyg.

48% av skollärarna uppfattar att det *stämmer/stämmer helt* att skolan stöder utvecklandet av de studerandes ämnesövergripande digitala kompetenser. 44% av lärarna uppfattar att de gör det.

Resultaten visar också att det finns en skillnad mellan målgruppernas uppfattningar om vad skolan lär ut till de studerande gällande digital kompetens. Andelen i tabellen (figur 18) nedan visar svarsalternativen *stämmer/ stämmer helt*. Som ett exempel uppfattar 81% av skollärarna att det *stämmer/stämmer helt* att de studerande lär sig bete sig ansvarsfullt på nätet medan endast 41% av lärarna och 53% av de studerande har samma uppfattning.

Vad som lärs ut

Aktivitet	Skolledare	Lärare	Studerande
Bete sig säkert på nätet	78%	60%	48%
Bete sig ansvarsfullt på nätet	81%	41%	53%
Kontrollera om information är trovärdig och korrekt	67%	59%	51%
Hur de hänvisar till andras arbete de hittat på nätet	56%	51%	42%
Hur de skapar digitalt innehåll	56%	48%	51%
Kommunicera med hjälp av digitala verktyg	82%	70%	--
Programmering och datalogiskt tänkande	18%	31%	27%

Figur 18

I fritextsvar har alla tre målgrupper fått möjlighet att uppge program eller metoder för programmering och datalogiskt tänkande. Ordmolnen nedan visar de olika svaren:

Skolledare

Lärare

Studerande

Frågor riktade endast till yrkesutbildningen

I enkäten riktades specifika frågor till yrkesutbildningen och de presenteras separat. Det fanns respondenter från andra målgrupper som också svarade på frågorna men dessa redovisas inte i resultaten nedan.

I enkäten efterfrågades samarbetet med arbetslivet när det gäller skolornas digitala strategi. Ingen respondent från målgrupperna lärare och skolledare uppgav alternativet att det *stämmer/stämmer helt* att arbetslivet är involverat i framtagandet av strategin. 11% av lärarna uppger att *det stämmer till viss del* medan motsvarande siffra för skolledarna är 25%. 40% av lärarna uppger att det *stämmer/stämmer helt* att finns en databas över företag som erbjuder LiA-platser medan ingen av skolledarna håller helt med. Enligt svaren är det 63% av de studerande och 32% av lärarna som uppger att det *stämmer/stämmer helt* att digitala verktyg används vid studiehandledning medan ingen av skolledarna håller helt med i denna fråga heller.

När det gäller frågan om studerande får utveckla digital kompetens i relation till sin studieinriktning uppger 55% av de studerande att *det stämmer/stämmer helt*. Motsvarande siffror för lärare och skolledare är 38% och 0%. Samtliga svarande skolledare uppger att de studerande *till viss del* får möjlighet att göra detta. På frågan om det för lärarna finns möjlighet till kontinuerlig fortbildning för användning av digitala verktyg som är specifika för de kurser de undervisar i uppger 37% av lärarna och ingen av skolledarna att det *stämmer/stämmer helt*. Det är lika stor andel lärare som skolledare som uppger att det *inte/inte alls stämmer*.

Resultat i förhållande till IT-strategin

Ett syfte med ifrågavarande enkät var att skapa en uppfattning om vilken digital kompetens som generellt finns i de åländska skolorna. Ett annat var att på ett övergripande plan utvärdera IT-strategin för undervisningssektorn på Åland 18 - 20. Resultatet kommer att vara en del av den nulägesanalys som görs inför en uppdatering av strategin. I IT-strategin fanns tre utvecklingsområden – skolledning, kompetens och lärmiljö.

Skolledning

Enligt IT-strategin *"ansvarar skolledaren för att göra upp strategier, fastställa mål och organisera verksamheten likväl som att konkretisera, att prioritera och att byta riktning om det behövs. För att förnya verksamhetskulturen, möta förändringar inom utbildningen krävs det gemensamma planeringar och diskussioner inom organisationer. Diskussionerna ska pågå oavbrutet och vara grundliga eftersom de leder till förståelse och en gemensam tolkning"*.

Enkäten visar att lärarna inte upplever att de känner sig lika delaktiga i framtagandet av skolans IT-strategi som skolledarna upplever att de är och skillnaden i uppfattningar visar kanske på att det inte förs tillräckligt med diskussioner i skolorna för att få en gemensam förståelse. Enligt IT-strategin ska lärare vara medskapare av en verksamhetskultur och denna kultur behöver dessutom vara tillåtande när det gäller att dela med sig och att diskutera problem och lösningar.

Enligt samma dokument ska en förståelse för mervärdet av digitala verktyg byggas upp för att skapa ett förtroendefullt ledarskap vid digitaliseringen i skolan. En del av lärarna i enkätsvaren

uppgär även här att det inte alls förs diskussioner på skolan kring för- och nackdelar med att använda digitala. Då blir det ännu svårare att skapa en gemensam bild och förståelse av verksamhetskulturen.

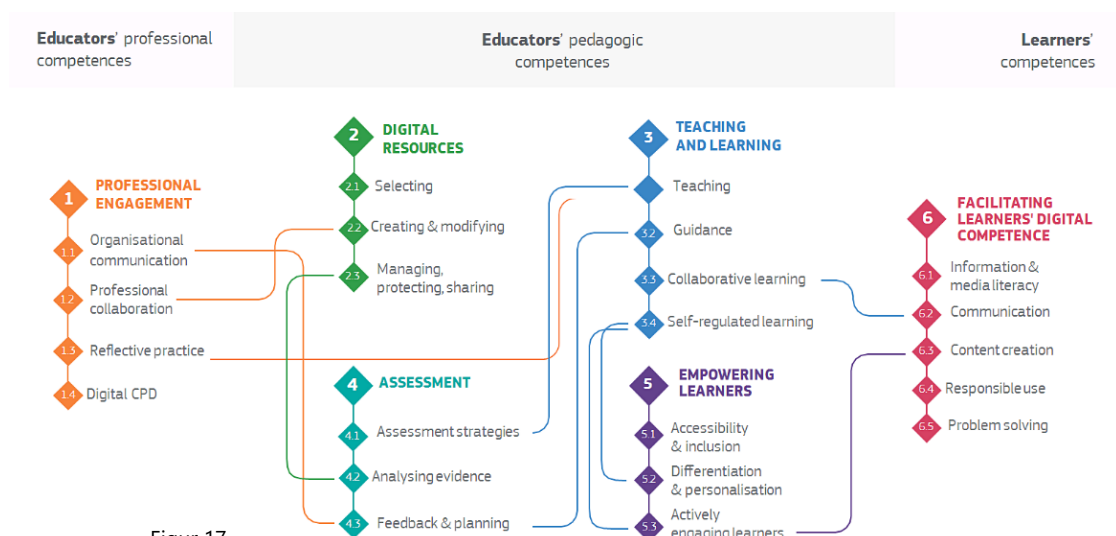
Kompetens

IT-strategin lyfter vikten av en digital kompetens genom de åtgärdsförslag och målsättningar som hör till skrivningen: *Att utveckla sin kompetens är en rättighet men också en skyldighet för alla som arbetar inom undervisningssektorn. Eftersom de kompetenser som efterfrågas i vårt samhälle kan stödas med digitala verktyg är det nödvändigt att alla lärare har förståelse för hur digitala verktyg kan stöda dessa kompetenser hos eleverna/de studerande. Då utvecklingen går mot en skola som håller jämna steg med det digitala samhället är det också viktigt att alla lärare har likvärdiga/samma möjligheter och kompetenser att undervisa i digitala lärmiljöer.*

Enkätsvaren visar på att den digitala kompetensen hos lärare är rätt god men det finns tydliga skillnader både mellan skolor och mellan lärare eftersom det finns lärare som placerar sig inom samtliga svarsalternativ, från att *det stämmer helt* till att *det inte alls stämmer*. För att inspirera och motivera lärare att kontinuerligt fortbilda sig i att använda digitala verktyg behöver också diskussionen om deras för- och nackdelar kontinuerligt diskuteras i skolan. Det framgår tydligt i enkätsvaren att det inte görs trots att det finns med i IT-strategin som en insats där skolledningen har ansvaret för att diskussionerna förs.

Helt i enlighet med Eu:s ramverk för digital kompetens både för lärare och samhällsmedborgare över lag poängteras det också i IT-strategin att: *Digitala verktyg möjliggör nya sätt att ta till sig information, att uttrycka sig, att presentera, att följa upp, bedöma och utvärdera osv. Det innebär att lärare behöver utveckla, förfina och till och med förnya sina undervisningsmetoder för att optimalt utnyttja de digitala verktygens möjligheter och mervärden. Lärare måste därför reflektera över och fundera på hur digitala verktyg vävs in i lektions-, ämnes- eller kursplaneringen på ett naturligt sätt så att eleverna/studeranden uppnår en digital kompetens.*

Bilden nedan visar schematiskt EU:s referensram för lärarnas kompetens:

Figur 17

Till många delar finns de efterfrågade kompetenserna ovan men det finns fortfarande utrymme för att ytterligare kompetensutveckling. Framför allt behöver lärarna bli mer bekväma och trygga i att använda digitala verktyg under lektionerna. Också när det gäller återkoppling, att ge möjlighet för studerande att reflektera över sitt eget lärande och ge kamratbedömning finns det enligt enkätsvaren utrymme för utveckling. I den nya läroplanen för grundskolorna på Åland (ÅLp21)⁸ som gäller från och med augusti 2021 lyfts både självvärdering och kamratrespons som delar av bedömningen samt att möjligheten ska ges till de studerande redan i de tidiga årskurserna. Motsvarande skrivningar finns också i läroplansgrunden för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen från 2021⁹. Tillgången till digitala verktyg för det ändamålet kan underlätta den här typen av bedömning.

Enkäten visar också att alla tre målgrupper i undersökningen uppfattar att den digitala kompetensen har påverkats av den pandemi-våg som tog sin början i inledningen av 2020. Eftersom de flesta skolorna och skolformerna tidvis var tvungna att övergå till distansundervisning är det rimligt att tolka det som att påverkningen har varit positiv, dvs att den digitala kompetensen höjts.

Lärmiljö

IT-strategin betonar att *"digitala verktyg är en viktig del av en mångsidig lärmiljö och de bör användas i syfte att främja och stöda elevers och studerandes lärande. Skolans infrastruktur behöver därför möjliggöra att olika digitala verktyg och system kan användas, både skolans egna, men om behov föreligger, även elevernas och de studerandes"*.

Det IT-tekniska stödet som erbjuds i skolorna på Åland varierar i hög grad. Det skapar inte en likvärdig skola varken för lärarna eller de studerande. Även om den digitala kompetensen har höjts är det fortfarande skolläringens uppgift att se till att det finns både relevant stöd och utrustning.

Vidare betonas det att: *"För att designa en god lärmiljö som stöder elevers och studerandes lärande på ett optimalt sätt krävs att läraren har både en pedagogisk kunskap och en ämneskunskap men också en teknisk/digital kunskap. Ett tydligt ledarskap med förståelse för mervärdet i att använda digitala verktyg som stöd för lärande behövs dessutom som möjliggörare för förverkligandet av optimala lärmiljöer"*.

Enkätsvaren visar att till exempel tillgången till kompensande verktyg inte är optimal och att det dessutom varierar mellan skolorna. Bristande tillgång till den här typen av verktyg kan betyda mycket för den enskilda studerande och det får inte vara den skola eller den kommun den studerande hör till som är avgörande.

⁸ ÅLR2020/9841 271 U2

⁹ ÅLR 2021/2554 107 U2

Reflektioner

Den gemensamma nämnaren i bakgrundsdokumentet är att varje samhällsmedborgare ska få möjlighet att utveckla en digital kompetens som motsvarar de krav som finns i det samhälle de är medborgare i. Förståelsen för hur vårt samhälle fungerar börjar byggas upp redan i tidig ålder och skolans uppdrag handlar långt om att förbereda de studerande för det samhälle de lever i både vad gäller kunskap och kompetens. Figur 17 ovan visar de områden som uppfattas som viktiga kompetenser inom EU:s ramverk för IT-kompetens vad gäller lärarna. De olika huvudområden avspeglas både i IT-strategin för undervisningssektorn på Åland och i frågeställningarna i denna enkät.

Allmänt

Svaren i undersökningen visar att lärarkåren inom de närmsta 10 - 15 åren berörs av en del pensionsavgångar i och med att 40% av lärarna är över 50 år. De svarande lärarna uppger att de känner sig rätt säkra när de använder digitala verktyg i undervisningen. Mest osäkerhet känner de vid undervisning i klass medan de är mest bekväma i kontakten med studerande och föräldrar (figur 3).

De studerande fick svara på frågan om hur ofta de använder digitala verktyg i olika situationer. Svaren visar på att fortfarande finns studerande som aldrig använder datorer *för skolarbete/studier* i skolan (10%) eller i hemmet (19%). Med tanke på samhällets digitaliseringstakt kan det vara värt att fundera över vilken grund de studerande får att stå på inför sitt deltagande i samhället runt om. (figur 4)

Skolans ledarskap

Det finns en stor samstämmighet bland skolledarna om att de stöder den digitala utvecklingen i skolorna. Över lag uppfattar de också att de är rätt snabba med att testa och införa nya verktyg i sitt arbete men att det saknas tid både för dem själva och lärarna. Tidsbrist uppges också vara den enskilt största faktorn som påverkar undervisningen och lärande negativt. I en uppföljningsfråga upplever ändå nästan hälften av skolledarna att de inte ger lärarna tid att utforska hur undervisningen kunde förbättras. Enkäten ger också en bild av att skolorna generellt är utrustade med digitala verktyg för undervisningen men ger en antydning om att lärarnas upplevda stöd från ledningen inte motsvarar det stöd som skolledarna uppger att de ger. Lärarna upplever inte att de i samma höga grad känner sig delaktiga i framtagandet av strategin som skolledarna uppger att de är. När det gäller diskussionen om för- och nackdelar med att använda digitala verktyg är det nästan 1/4 av de svarande som uppger att diskussionen inte alls förs.

De studerande svarade också på en fråga kring ledarskapet och i den framkom det att endast 27% av dem uppfattade att de deltog i diskussioner på skolan kring för- och nackdelar i att använda digitala verktyg. Det verkar dock skilja sig mellan skolorna eftersom 49% av de högskolestuderande uppger att det inte/inte alls stämmer medan motsvarande siffror för gymnasiet och grundskolans studerande är 42% och 24%. Enligt svaren verkar den här typen av diskussioner vara vanligare i grundskolan än på de högre stadierna. Enkäten ger inte svar på om diskussionerna med de studerande förs som ett led i att strategiskt utveckla organisationen eller om det är lärarna som ser

dem som naturliga inslag i att stöda den digitala kompetensen hos de studerande. Med tanke på att denna typ av diskussion förs i högre grad inom grundskolan än på de högre stadierna kan man tolka det som att diskussionerna stöder den digitala kompetensen.

Infrastruktur och utrustning

Generellt verkar många respondenter på skolorna uppge att det stämmer är rätt bra att skolorna är utrustade med datorer och nätverksanslutningar. Men det finns ändå 5 - 7% av de svarande skolledarna och lärarna som uppger att det inte stämmer. Det är vanligt att studerande vid Ålands gymnasium och Högskolan på Åland får ta med egna bärbara digitala verktyg under lektionerna (89% och 90%) medan det ännu inte är lika vanligt inom grundskolorna (17%). Det är rimligt att anta att behovet av egna digitala verktyg inte är så stort bland elever i grundskola som bland studerande på gymnasial- och högskolenivå. Därtill är det viktigt att komma ihåg att material och verktyg som används i grundskolan ska vara kostnadsfritt. Grundskolorna behöver ändå ha en strategi eller plan för hur detta område kan utvecklas ifall behov uppstår.

Även om tillgången till teknisk support kan ses som rätt god finns det skillnader mellan de olika skolorna. Beroende på skola finns det en variation mellan 0% och 50% bland de lärare som uppfattar att det inte finns tillgänglig teknisk support när det behövs. Resultaten i rapporten visar tydligt att det i de flesta skolorna finns IT-tekniskt stöd för lärare men att det fortfarande finns utrymme till förbättring. Ett optimalt stöd för lärarna kan också innebära att de flesta lärarna skulle känna sig ännu mer trygga i undervisningen med digitala verktyg.

Liknande variationer kan också ses när det gäller tillgång till kompenserande verktyg för de studerande. Andelen lärare som uppfattar att dessa saknas varierar från 12% till 34% beroende på skolnivå. Detta är också en likvärdighetsaspekt som behöver beaktas i skolorna.

Fortbildning

Som nämnts tidigare är den gemensamma nämnaren i samtliga bakgrundsdocument, både de lokala och de internationella, digital kompetens. Många uppmaningar och målsättningar i dessa syftar till att samhällsmedborgarna ska få möjlighet att utveckla en kompetens som är gångbar för att kunna delta som en aktiv medborgare i samhället. Det kan också tolkas som att skolledare och lärare i enkäten har olika uppfattning om vad kontinuerlig fortbildning innebär eftersom uppfattningarna varierar. På frågan om skolledaren diskuterar med sina lärare om behovet av fortbildning för undervisning med digitala verktyg uppgav 63% av skolledarna och 38% av lärarna att det *stämmer/stämmer helt*. När det gäller möjligheten att delta i kontinuerlig fortbildning uppgav 66% av skolledarna och 43% av lärarna att det *stämmer/stämmer helt*. Det innebär att ett stort antal lärare uppger att de varken diskuterar sitt fortbildningsbehov med sina rektorer eller har möjlighet att delta i fortbildningar som rör digital kompetens. Vid en jämförelse mellan skolformerna skiljer sig uppfattningarna en hel del. Variationen för alternativet *stämmer inte/inte alls* är mellan 8% och 83% för lärarna. Även hälften av lärare från yrkesutbildningen uppger att det *inte/inte alls stämmer* att de får möjlighet till fortbildning för användning av digitala verktyg som är specifika för de kurser de håller.

En stor andel av skollädaarna uppgav sig stöda lärarna att dela erfarenheter med alla i skolan när det gäller undervisning med digitala verktyg medan knappt hälften av lärarna hade samma uppfattning. En aktivitet som uppfattades ha stor betydelse för lärarna var bland annat interna diskussioner och workshops. Det kan då te sig iögonfallande att skollädaarna ändå inte stödde en sådan verksamhet helt ut.

Lärarna fick givna alternativ på kontinuerliga fortbildningsaktiviteter som var användbara för dem. De aktiviteter som rankades högst var även hos den här målgruppen internt mentorskap/coachning och när lärare lär sig av andra lärare men även kurser och seminarier utanför eller i skolan.

Lärarens kompetens

Det kan ses som iögonfallande att inte ens hälften av skollädaarna och lärarna uppgger att det *stämmer/stämmer helt* att lärarna använder virtuella lärmiljöer med de studerande. De studerande har en mer positiv uppfattning, 78%. Med tanke på att 71% av lärarna uppgav att de under de tre senaste månaderna hade använt digitala verktyg i 50 - 100% av sin undervisning är svarsprocenten från lärarna (43%) rätt låg. Lärarna verkar ha en rätt god digital kompetens när det gäller att söka resurser på Internet, att skapa digitala resurser för sin undervisning, att kommunicera med de studerande och att se till att informationen hålls säker. Något färre lärare uppgger att de använder sig av virtuella lärmiljöer med de studerande. Fördelningen motsvarar i hög grad fördelningen i frågan som gällde i vilka sammanhang läraren kände sig trygg i att använda digitala verktyg.

Metoder

Utifrån resultaten i undervisningen kan man tolka det som att det inte självklart att använda digitala undervisningsmetoder. Speciellt låg är andelen som uppgger att det *stämmer* att de använder digitala verktyg för ämnesövergripande projekt (19%) och som stöd för samarbete (25%) (se figur 16). Svaren stöder den uppfattning som en del av lärarna tidigare uppggett, att de känner sig mindre trygga med att använda digitala verktyg tillsammans med de studerande jämfört med andra aktiviteter (se figur 15).

Bedömning

Stödet från skollädaarna att använda digitala verktyg för bedömning uppges inte vara så högt. Hela 31% av lärarna anser inte att det *stämmer* att de får något stöd. Även om lärarna till viss del uppgger att de använder sig av digitala verktyg för att utvärdera studerandes färdigheter och kompetenser så uppgger endast drygt ¼ del att det *stämmer* att de använder dem för snabb återkoppling till studerande. Ännu färre uppgger att de används för att den studerande ska kunna reflektera över sitt eget lärande eller för att kunna ge kamratbedömning (se figur 17). Bedömning är ett område som kontinuerligt finns med i lärares diskussioner och är en viktig del och förutsättning för den studerandes lärande. De nya styrdokument som tas eller nyligen har tagits fram inom undervisningssektorn på Åland lyfter även de vikten av en rättvis, rättssäker bedömning som ges i syfte att utveckla den studerandes lärande.

Studerandes kompetens

Knappt hälften av vare sig skolledare eller lärare uppger att det *stämmer eller stämmer helt* att skolan stöder utvecklandet av de studerandes ämnesövergripande digitala kompetenser.

Resultaten visar att de studerande uppger en lägre procent på det de lär sig i skolan jämfört med den digitala kompetens som skolledarna och lärarna uppger att de stöder. Generellt kan man tolka resultaten som att det endast är runt 50% av lärarna som uppfattar att det *stämmer eller stämmer helt* att de stöder de efterfrågade kompetenserna. Över lag verkar programmering och datalogiskt tänkande inte vara ett prioriterat område som lärarna stöder. (Se tabell 18).

Inledningsvis i detta kapitel nämndes den gemensamma nämnaren i bakgrundsdokumentet, nämligen att varje samhällsmedborgare ska få möjlighet att utveckla en digital kompetens som motsvarar de krav som finns i det samhälle de är medborgare i. Med det i tankarna är det av största vikt att strategiskt planera för hur de studerande förbereds för dagens och morgondagens samhälle.

Uppmaning

Som en avslutning i den här rapporten vill Ålands landskapsregering tydliggöra sin uppfattning om vilka delar i strategin skolorna på Åland bör uppmärksamma och fokusera på.

Enkätsvaren kan tolkas som att det ännu finns behov i skolorna på Åland av att tydliggöra strategier för utvecklingen av den digitala kompetensen. Corona-pandemins utmaningar för skolorna visar tydligt på att det krävs ett tydligt ledarskap och tydliga strategier för att hantera oförutsedda händelser men även för behov av förändringar i verksamhetskulturen som har knackat på dörren i och med samhällets digitalisering och krav på nya kompetenser.

Likvärdigheten, som en del av ett hållbart samhälle, är av stor vikt när det gäller undervisningen på Åland, för att möjliggöra alla studerandes rättigheter till god undervisning. Eftersom skolorna, i pandemins spår, har blivit alltmer beroende av digitala verktyg kan dessa också kopplas till likvärdighet och jämlikhet. Därmed behöver också skolledningen se på den digitala kompetensen med nya ögon både sig själv, hos lärarna men speciellt bland de studerande och prioritera utvecklingen på ett positivt sätt.

Utgående från enkätsvaren och analysen av dem har Ålands landskapsregering lyft en del av insatserna som finns i IT-strategin och uppmanar och uppmuntrar skolorna på Åland att genomföra dem. Samtliga insatser berör inte alla skolor eller skolformer men varje skola kan utifrån sina resultat bedöma vilka som bör prioriteras.

- Formulera skolans vision och pedagogiska idé och synliggöra den i de olika lärmiljöerna och i personalens kompetenser, i arbetsplaner samt i olika strategier och förhållningssätt. Utifrån det skapar skolledaren organisatoriska förutsättningar för digitaliseringen i skolan.
- Genom olika fortbildningar och åtgärder minimeras gapet mellan lärarnas digitala kompetens och alla har därför samma möjlighet att skapa och upprätthålla optimala lärmiljöer.

- Forsknings- och utvecklingsprojekt som stöder digitalisering i skolorna stöds och erfarenheterna från dessa sprids.
- Producering av digitalt material för elever och studerande stöds genom att resurser i form av tid och kompetens tillförs.
- Lärarna tilldelas optimalt och meningsfullt stöd vad gäller IT- pedagogik och -teknik.
- Lärarna har möjlighet att få fortbildning som motsvarar Unescos och DigComp Edu:s ramverk och som ger en stabil grund för ett mer utvecklat stöd för elevers och studerandes lärande erbjuds.
- Studerande stöds i utvecklandet av de kompetenser som behövs som medborgare i dagens och morgondagens samhälle (bland annat DigComp 2.1) så att de besitter kunskap om hur digitala verktyg används men förstår också vikten av säker och etisk användning av digitala verktyg och sociala medier.
- Studerande får möjlighet att utvärdera sin egen kompetens i förhållande till de krav som ställs i samhället.
- Skolan har en pedagogisk idé om hur den digitala lärmiljön byggs upp för att skapa en optimal undervisning. Lärmiljön utgår från elevers/studerandes olika behov, är elevorienterad och stöder samarbete, innovativitet, kreativitet och nätverkande.
- Skolan har en infrastruktur med tillräcklig bandbredd, optimalt antal digitala enheter och med möjlighet till gäst-/elevnätverk.